

مهر و نقش نام مبارک پیامبر (ص) در نقش مهر

محمد جواد

پژوهشگر و نویسنده حوزه
مهرشناسی و خوشنویسی

چکیده

شخصیت بزرگ پیامبر اکرم (ص) و تأثیرات فراوانی که ایشان بر عرصه‌های گوناگون اجتماعی، فرهنگی و هنری داشته‌اند بر احدی پوشیده نیست. به جرات می‌توان گفت زیباترین آثار هنری در رشته‌های گوناگون همچون معماری، کاشی‌کاری، خوشنویسی، تذهیب، کتاب‌آرایی و حکاکی خطوط به متون قرآنی تعلق داشته یا از آن تأثیر گرفته است. در مقاله پیش رو ضمن سخن دربارهٔ قدیمی‌ترین مهر دوره اسلامی یعنی مهر پیامبر اکرم (ص) و بررسی علل ساخت آن از منابع مهم و معتبر تاریخی در باره «مهر نبوت» (که به علامتی خاص بر کتف حضرت محمد (ص) اطلاق می‌شده است) سخن گفته و سپس به ذکر موارد استفاده شده از واژهٔ مهر (خاتم) در کلام الله مجید خواهیم پرداخت و آنگاه با ارائه نمونه‌هایی روشن به نقش و تأثیری که نام مبارک ایشان بر مهرهای دوره‌های بعد داشته است سخن به انتها خواهیم برد.

واژگان کلیدی: پیامبر، مهر، مهر نبوت، نقش مهر، سجع مهر

قدیم‌ترین مهر اسلامی، همان مهر حضرت محمد (ص) است که با سجع «محمد رسول الله» مزین نامه‌های آن زمان بوده است. ابن خلدون در مقدمه تاریخ خود می‌گوید که پیغمبر می‌خواست نامه‌ای به قیصر بنویسد. به وی گفتند مردم غیر عرب نامه‌ای را که مهر نشده باشد نمی‌پذیرند از این رو، پیامبر انگشتی از سیم برگزید و روی نگین آن نگاشت: «محمد رسول الله» و بدان نامه‌ها را مهر کرد...^۱ بلاذری در فتوح البلدان^۲ نیز شبیه مضمون فوق را آورده است.

محمد رسول خدای است زی ما همین بوده نقش نگین محمد
(ناصر خسرو)

محمد بن سعد در طبقات روایتی از محمد بن عبدالله انصاری و عبدالوهاب بن عطاء عجلی هر دو از ابن جریج، از حسن بن مسلم از طاووس (طاووس بن کیسان از بزرگان تابعین) نقل می‌کند که قریش به پیامبر (ص) گفتند در آن جا و مقصودشان ایران بود نامه‌های بدون مهر را نمی‌پذیرند و این موضوع، پیامبر (ص) را بر آن داشت که برای خود انگشتر و مهری بسازد... همچنین عمر بن عثمان نقل کرده است که چون «معاذ بنجیل از یمن، که به دستور پیامبر اسلام (ص) عازم شده بود، بازگشت، مهری در دست داشت که روی آن عبارت «محمد رسول الله» تراشیده بود. پیغمبر (ص) از او سوال فرمود: این مهر چیست؟ معاذ عرض کرد: یا رسول الله، چون برای مردم نامه می‌نوشتیم و بیم آن داشتیم که مطالب آن کم یا زیاد شود، مهری برای خود ساختیم و به وسیلهٔ آن ذیل نامه‌ها را مهر می‌کردم.

پیغمبر (ص) فرمود: «چه چیزی بر آن نقش شده است؟ پاسخ داد: عبارت «محمد رسول الله» آن گاه پیغمبر فرمود: در تمام آنچه به معاذ مربوط است حتی مهر او، ایمان آورده است و سپس مهر را از او گرفتند»^۳ در تاریخنامه طبری^۴ نیز آمده است: «چنین گویند که پیغمبر (ص) به اول انگشتی نداشتی و چون نامه ملکان سوی او آمدی با مهر بودی و نام خداوند بر وی نبشسته، پیغمبر علیه‌السلام بفرمود تا او را انگشتی کردند و بر نگین او نبشندند به سه سطر که محمد رسول الله. آن انگشتی

۱- ج ۱: ص ۵۰۵.

۲- ص ۶۴۳.

۳- واقعی، ۱۳۶۵: ج ۱، ص ۴۶۶-۴۷۲.

۴- بلعی، ۱۳۸۰: ج ۳، ص ۵۸۶.

پژوهشگر و نویسنده حوزه مهرشناسی و خوشنویسی

مهر و نقش نام مبارک پیامبر (ص) در نقش مهر

نقش مهر منسوب به پیامبر (ص) که به شکل دایره و دارای پایین «سطر بود (سطر) میان «محمد» سطر بالا «رسول» و سطر نامه‌های ارسالی به پادشاهان کشورهای مختلف بوده است.

در طبقات آمده است: «محمد بن عمر واقدی از عبدالحمید بن جعفر از پدرش نقل می‌کرد که چون رسول خدا (ص) از حدیبیه در ذی‌القعدة سال ششم هجری مراجعت فرمود، حاطب بن ابی‌بلقعه را پیش مقوقس قبطی، فرمانروای اسکندریه فرستاد و همراه او نامه‌هایی برایش نوشته شد که ضمن آن او را به اسلام دعوت فرمود. چون مقوقس نامه

با عایشه بود. چون بوبکر را بیعت کردند عایشه آن انگشتی پیغمبر علیه‌السلام بدو داد و چون بوبکر بمراد آن انگشتی به عمر داد چون عمر بمراد و کار به شوری افکند آن انگشتی حفصه را داد و گفت: این آن کس را ده که بر او بیعت کنند. چون عثمان را بیعت کردند، انگشتی بدو فرستاد...»

نقش مهر منسوب به پیامبر (ص) که به شکل دایره و دارای سه سطر بود (سطر پایین «محمد»، سطر میانه «رسول» و سطر بالا «الله»)، در انتهای نامه‌های ارسالی به پادشاهان کشورهای مختلف بوده است. یکی از نامه‌های منسوب به پیامبر (ص) که به مقوقس، پادشاه قبط بود و در سال ۱۲۷۵ هجری در مصر کشف شد، اکنون در موزه تویقاپوی سرای شهر استانبول جزو آثار نبویه نگهداری می‌شود (تصویر ۱).

عکس از دست‌نویس حضرت محمد بن عبدالله پیغمبر اسلام: «مقوقس»، پادشاه قبط در سال ۱۲۷۵ هجری در بلبان اعم صید مصر کشف گردید و اکنون در موزه توطیقای استانبول است.

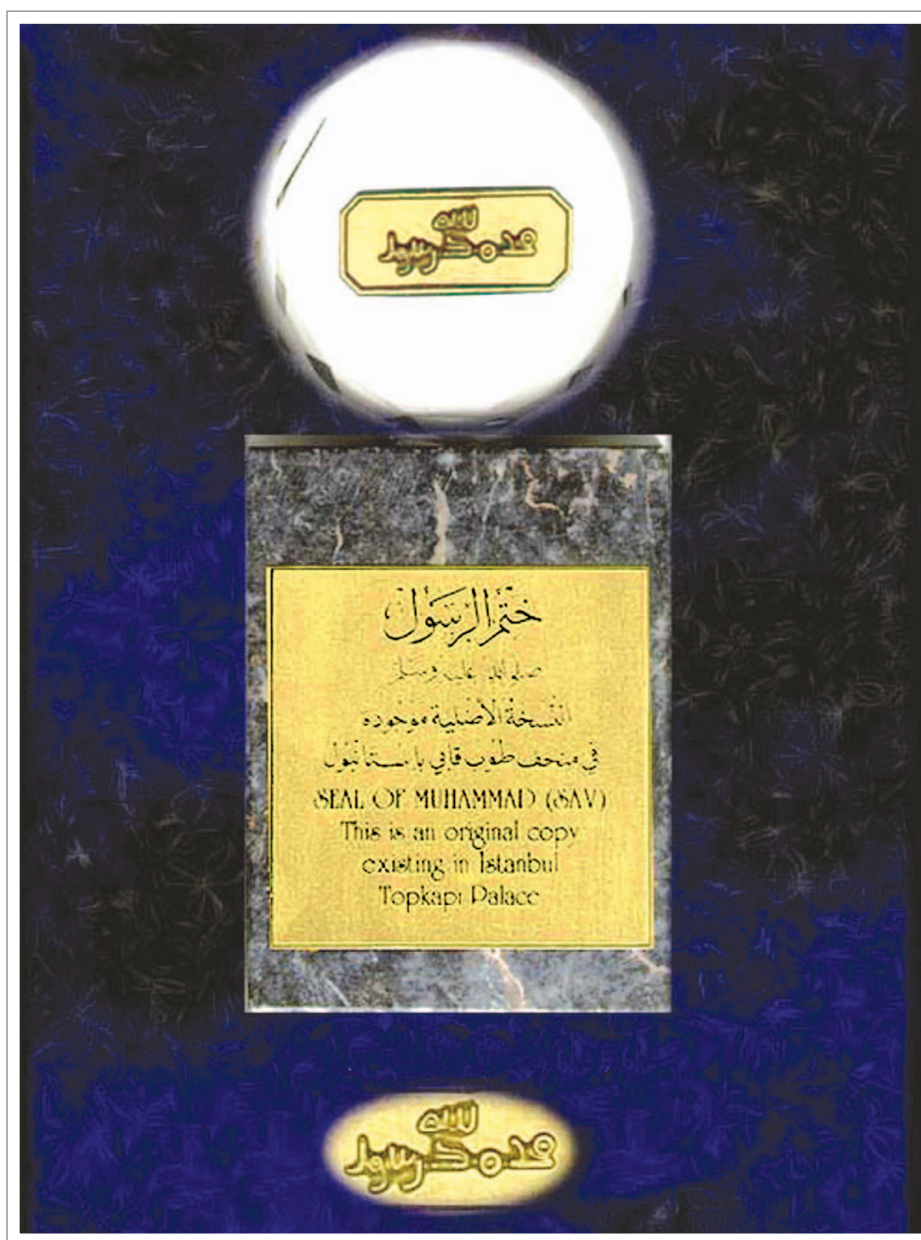
▲ تصویر ۱. نامه منسوب به پیامبر (ص) به پادشاه قبط (موزه تویقاپوی استانبول)

را خواند، پاسخی نیکو گفت و آن نامه به مهر بود. او نامه را در صندوقچه‌ای از عاج قرار داد و بر آن مهر زد و به یکی از کنیزان خود سپرد و برای پیامبر (ص) پاسخ نامه را نوشت. در عین حال که مسلمان نشد، ولی ماریه قبطیه و خواهرش سیرین و خر مخصوص خود را که نامش یعفور و استر سپید خود را که نامش دلدل بود و در تمام عرب استری به آن رنگ و خوبی نبود، به

بیت خدیجه شریفه اول، بیس ۱۳۲۲

▲ تصویر ۲. مَهْری به خط کوفی (موزه تویقاپی) منسوب به پیامبر اسلام

جمله صدق الله را به خاتم پیامبر افزودند و نقش آن را به صورت: «صدق الله محمد رسول الله» در آوردند. مَهْر دیگری منسوب به پیامبر (ص) بر روی عقیق یمنی سرخ به شکل مستطیل و به خط کوفی با عبارت «محمد رسول الله» در موزه تویقاپی شهر استانبول موجود است که به احتمال در سال‌های بعد از وفات پیامبر (ص) و به صورت یادبود و یا برای فرد دیگری با مشابهت اسمی حکاکی شده است که به نظر حقیر، حدود ۹۰۰ سال قدمت دارد (تصویر ۲).

باید توجه داشت خاتم یا مَهْر پیامبر (ص) با آنچه در روایات اسلامی به «مَهْر نبوت» تعبیر شده است تفاوت دارد. منظور از مَهْر نبوت، علامتی است که بر کتف مبارک حضرت نبی اکرم (ص) شبیه حروف یا کلمات لا اله الا الله محمد رسول الله بود که در روایت‌های شیعه تصریح نشده است.^۷ هر چند هنرمندان اشکال و نوشته‌هایی را در این خصوص ترسیم کرده‌اند (تصویرهای ۲، ۳).

علامه طباطبایی به نقل از تفسیر قمی می‌نویسد: «... همین که رسول خدا (ص) نظرش به کعب ابن اسد افتاد، فرمود:

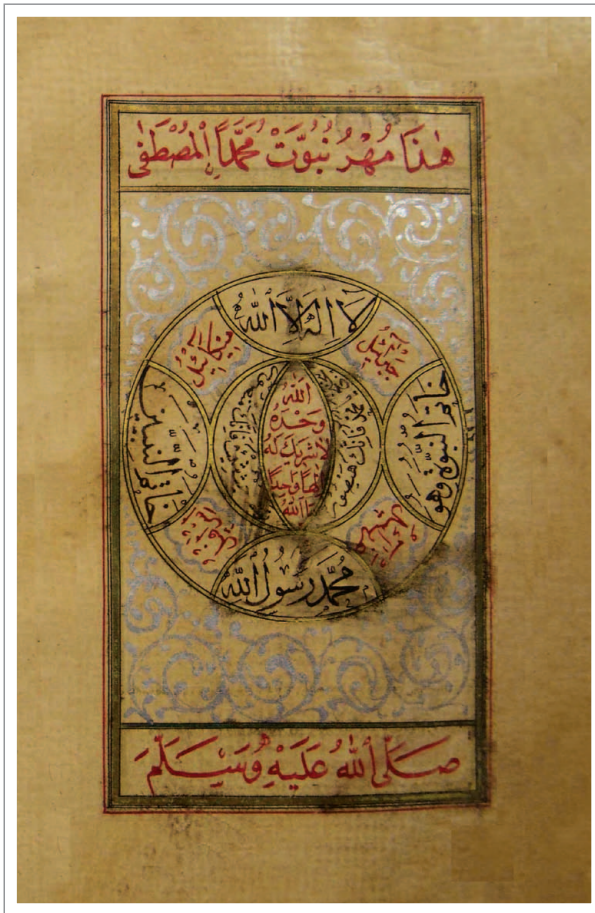
«ای کعب آیا وصیت ابن الحواس آن خاخام هوشیار که از شام نزد شما آمده بود، سودی به حالت نبخشید؟ با این که او وقتی نزد شما آمد و گفت: من از عیش و نوش زندگی فراخ شام صرف نظر کردم و به این سرزمین اخمو که غیر از چند دانه خرما چیزی ندارد، آمده ام و به آن قناعت کرده ام، برای این که به دیدار پیغمبری نائل شوم که در مکه مبعوث می‌شود و بدین سرزمین مهاجرت می‌کند، پیغمبری است که با پاره‌ای نان و خرما قانع است و به الاغ بی پالان سوار می‌شود و در چشمش سرخی و در بین دو شانه‌اش «مَهْر نبوت» است شمشیرش را به شانه‌اش می‌گیرد و هیچ باکی از احدی از شما ندارد...»^۸

عنوان هدیه به حضور پیامبر (ص) فرستاد»^۵

پس از پیامبر (ص)، ابوبکر و عمر و عثمان بدان مَهْر، نامه‌ها را مَهْر می‌کردند، اما پس از چندی مَهْر مزبور از دست عثمان در چاه اریس در مدینه فرو افتاد و مَهْر دیگری نظیر آن ساخت. در عیون الاخبار^۶ آمده که خلفا

۷ - نفیسی، ۱۳۵۴: ش ۱۵.
۸ - طباطبایی، ۱۳۶۷: ج ۱۶، ص ۴۵۳.

۵ - واقدی، ۱۳۸۰: ص ۵۸۶.
۶ - شیخ صدوق: ابی تا، ج، ص ۳۰۲.

▲ تصویر ۴: مَهرِ نبوت به روایت یک نسخه خطی عثمانی (از یک مجموعه خصوصی)

▲ تصویر ۳: شرح مَهرِ نبوت به روایت یک نسخه خطی (در یک مجموعه خصوصی)

خاقانی گوید:
مصطفی کعبه است و مَهرِ کتف او سنگ سیاه
هر کس از بهر کف او زمزم افشان آمده
عطار نیز گوید:
خط تو چون مَهرِ نبوت به نسخ
ختم همه حسن جهان می کند
بر میان دو کتف او خورشیدوار
داشته مَهرِ نبوت آشکار
و انوری گوید:
آن که از مهری که بودی مصطفی را بر کتف
مَهر کرده است از پس عهدش در پیغمبری

در اکمال الدین ابن بابویه، در باب دهم، شیخ صدوق از پدرش و با واسطه از حضرت موسی بن جعفر^(ع) داستان اسلام آوردن سلمان فارسی را چنین آورده است:
«... در این میانه که در پشت سر او دور می زدم توجه دوستانه‌ای به من فرمود و گفت: ای روزبه، خاتم نبوت را می جویی؟ گفتم آری. دو شانه خود را گشود و ناگاه چشمم به مَهرِ نبوت افتاد که در میان دو کتف او نقش شده و چند دانه مو بر آن نمایان بود. گوید به پای رسول خدا افتادم و آن را بوسیدم.»

بیت خدیجه شماره اول با سیر ۱۳۹۲

مَهرِ نبوت

مَهر و نقش نام مبارک پیغمبر (ص) در نقش مَهر

تسبیح از قتاده از نصر بن ابیانس، از بشیر بن نهیک از ابوهریره نقل می‌کند که پیامبر (ص) از زرین نهدن انگشتر ابوبکر بنی امیه فرموده است. ابی اویس، از قول جعفر بن محمد (ع) از پدرش نقل می‌کند که پدرش انگشتر زرین خود را سیمین برای خود تهیه و در دست چپ خویش فرمود.

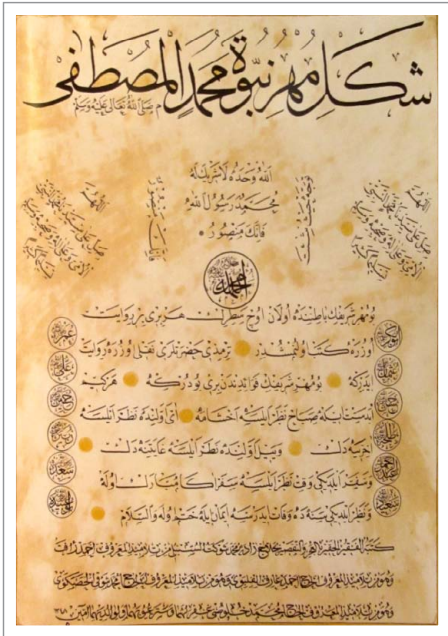
انگشتر زرین رسول خدا (ص)

در طبقات^۹ از ابوب نقل شده که می‌گفته است از طاووس شنیدم که می‌گفت: «پیامبر (ص) انگشتری زرین تهیه فرمود. روزی ضمن خطبه خواندن نگاهی به آن افکند و فرمود نگاهی به آن و نگاهی از شما (نگاهی به آن دارید و نگاهی به من) و انگشتری را بیرون آورد و کناری انداخت و فرمود هرگز آن را به دست نخواهم کرد. ابوبکر بن عبدالله بن ابوایس و خالد بن مخلد هر دو از سلیمان بن بلال از جعفر بن محمد (ع)، از پدرش نقل می‌کند که می‌فرموده است رسول خدا (ص) در انگشت دست چپ خود انگشتری زرین می‌فرمود، مردم جمع شده و به انگشتر نگاه می‌کردند. پیامبر (ص) دست راست خود را روی انگشت دست چپش که انگشتر در آن بود، نهاد و چون به خانه برگشت، آن را کنار انداخت.»

حجاج بن محمد، از شعبه از قتاده از نصر بن انس، از بشیر بن نهیک از ابوهریره نقل می‌کند که پیامبر (ص) از به کار بردن انگشتر زرین نهی فرموده است. ابوبکر بن عبدالله بن ابی اویس، از قول جعفر بن محمد (ع) از پدرش نقل می‌کند که فرموده است، رسول خدا (ص) انگشتر زرین خود را کنار انداخت و انگشتری سیمین برای خود تهیه و در دست چپ خویش فرمود.

عمرو بن عاصم کلابی، و همام از ابان بن ابوعیاش از انس بن مالک نقل می‌کنند که رسول خدا (ص) انگشتری برای خود ساخت که تمام آن نقره بود و فرمود هیچ کس چنین انگشتری برای خود نسازد. اسماعیل بن ابراهیم اسدی، از عبدالعزیز بن صهیب، از انس بن مالک نقل می‌کند که می‌گفته است: پیامبر (ص) برای خود انگشتری ساخت و فرمود انگشتری

ساختیم و بر آن چیزی نقش کردیم و هیچ کس نباید چیزی بر آن نقش کند (نباید کسی بر انگشتر خود آنچه بر انگشتر من نقش است، نقش کند).

تصویر ۵: شکل مهر نبوت به روایت یک نسخه عثمانی (موجود در مجموعه‌ای خصوصی، کشور ترکیه)

مهر در کلام الله مجید

در قرآن مجید مترادف واژه مهر یعنی ختم (سه بار) و خاتم، مختوم و ختم (هر کدام یک بار) به کار رفته است:

قل اریتم ان اخذ الله سمعکم و ابصرکم و ختم علی قلوبکم من اله غیر الله (انعام: ۴۶)، یعنی بگو: آیا می‌دانید که اگر الله گوش و چشمان شما را بازستاند و بر دل هایتان مهر نهد چه خدایی جز الله آنها را به شما بازمی‌گرداند.

افریتم من اتخذ الهه هویه و اضله الله علی علم و ختم علی سمعه و قلبه و جعل علی بصره غشوه فمن یهدیه من بعد الله افلا تذکرون... (الجاثیه: ۲۳) یعنی، آیا آن کس که هوای نفس خود را چون خدای خود گرفت و خدا از روی علم گمراهش کرد و بر گوش و دلش مهر نهاد و بر دیدگانش پرده افکند دیده‌ای؟ اگر خدا هدایت نکند، چه کسی او را هدایت خواهد کرد؟ چرا پند نمی‌گیرید.

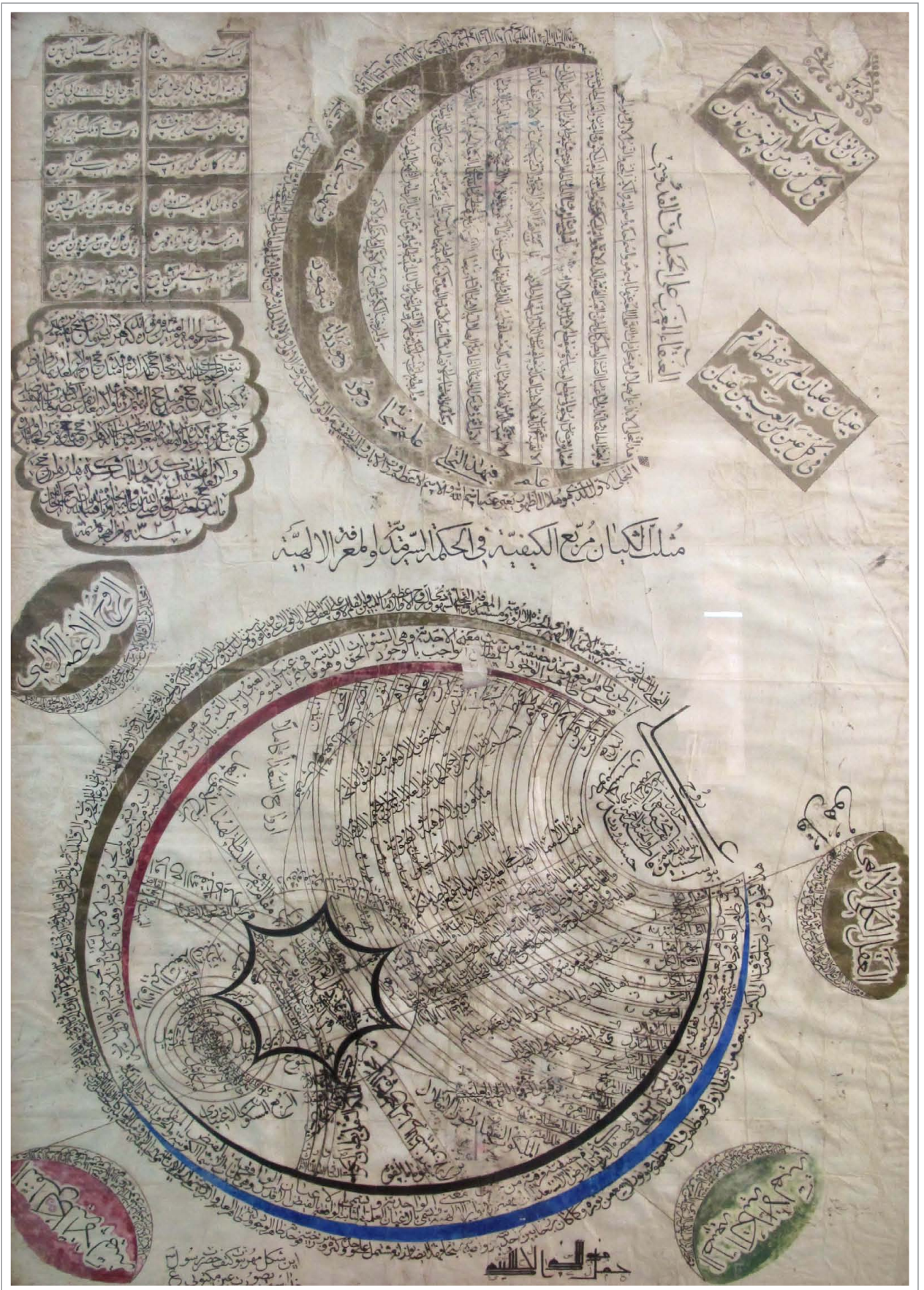
ختم الله علی قلوبهم و علی سمعهم و علی ابصرهم غشاوه و لهم عذاب عظیم (بقره: ۷) یعنی، خدا بر دل هاشان و بر گوششان مهر نهاد و بر روی چشمانشان پرده ای است و بر ایشان عذابی است بزرگ.

ما کان محمد ابا احد من رجالکم و لکن رسول الله و خاتم النبیین... (احزاب: ۴۰) یعنی، محمد پدر هیچ یک از مردان شما نیست او رسول خدا و خاتم پیامبران است.

یسقون من ریح مختوم - خاتمه مسک و فی ذاک فلیتنافس المتنافسون (المطففین: ۲۶-۲۵)، یعنی، مهر آن از مشک است و پیشدستی کنندگان در آن بر یکدیگر پیشدستی می‌کنند.

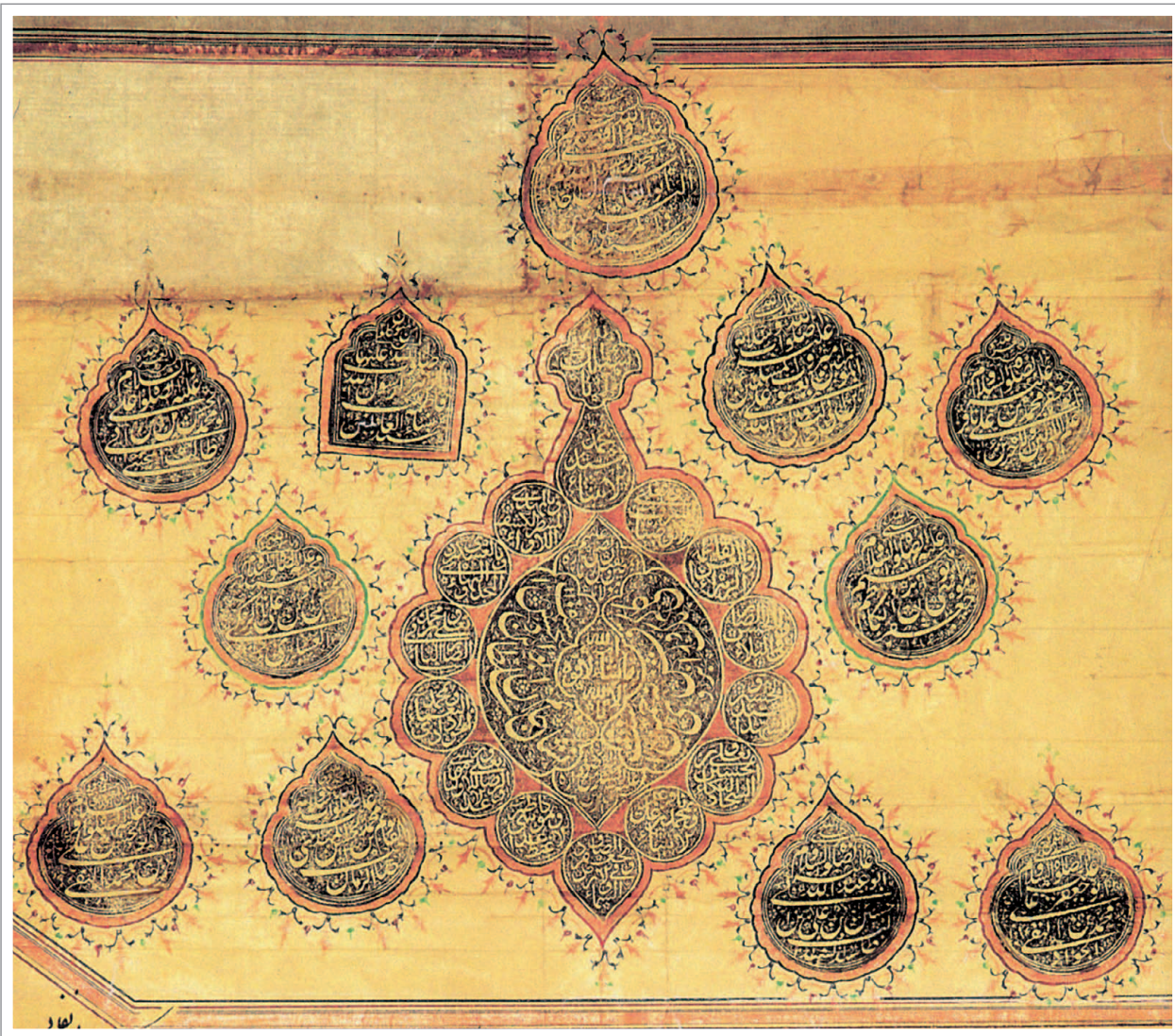
الیوم نختم علی افواههم و تکلمنا ایدیهم و تشهد ارجلهم بما کانوا یکسبون (یس: ۶۵) یعنی، امروز بر دهان هایشان مهر می‌زنیم و دست هایشان با ما سخن خواهند گفت و پاهایشان شهادت خواهند داد که چه می‌کردند.

۹ - واقدی، ۱۳۶۵: ج ۱، ص ۴۶۷-۴۶۶.

▲ تصویر ۶: شکل مَهر نبوت به روایت یک نسخه خطی (موجود در بخش خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی)

▲ تصویر ۷: نقش مُهری به نام پیامبر(ص) بر بالا و نقش مُهرهایی به نام ائمه در اطراف روی یک فرمان قاجاری (موجود در سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران)

گلی که یک ورقش آبروی نه چمن است
نشان خاتم سلطان دین ابوالحسن است
 در اطراف این مُهر ۱۴ متن در داخل دوازده دایره و دو گلابی شکل نام چهارده معصوم درج است. متن آنها به ترتیب از بالا و در جهت حرکت عقربه های ساعت به این شرح است:
 «انا نسئلك يا الله ، بمحمد سيد الانبياء»، «و بعلى اشرف الاوصياء»، «و بفاطمه الزهرا الغراء»، «و بالحسن الصابر فى البلاء»، «و بالحسين سيدالشهداء»، «و بعلى بن الحسين السجاد البكاء»، «و بمحمد بن على باقر علم الانبياء»، «و بجعفر الصادق فى الارض و السماء و بموسى كاظم غيظ الاعداء»، «و بعلى بن موسى الرضا للاوليا والاعداء»، «و بمحمد الجواد ذى النعماء»، «و بعلى بن محمد الصابر فى البساء»، «و بالعسكرى ذى المجد والبهاء»، «و بالمهدى المنتظر لكشف الاواء».

متن مُهر بزرگ وسط که
 طول آن حدود ۵/۴ سانتی
 متر است.
 متن ترنج میانی: «ماشاءالله
 لا قوة الا بالله»
 متن ترنج بالا: «ان تصلى
 عليهم اجمعين و تقبل زيارة
 مولانا»
 متن ترنج پایینی: «الرضا
 عليه السلم من زواره
 المكرمين»
 و سجع اطراف ترنج میانی:

متن ۱۱ مهر دیگر اطراف:

نام مبارک رسول اکرم
اسلام حضرت محمد (ص)
بازتاب گسترده‌ای بر روی
مُهرهای دوره‌های گوناگون
در ایران داشته است. و افراد
بسیاری برای تیمن و تبرک
نام ایشان را با سجع‌های
جالبی بر روی مُهرهای خود
تنظیم و انتخاب نموده‌اند
و حکاکان ماهری به حک
استادانه آنها با اشتیاق و ذوق
هنری خود مبادرت کرده‌اند
که اینک این آثار جاودانه
سند زنده ارادت مردم این
سرزمین به پیامبر نور و
مهربانی است و در عین حال
برای ما از زوایای گوناگون
فرهنگی و هنری قابل تامل
و مطالعه است. در اینجا به
موادی از آنها که تا کنون
برخورد کرده‌ام اشاره می
کنم و خوانندگان فاضل این
سطور را برای اطلاعات بیشتر
به مطالعه کتاب‌های منتشر
شده نگارنده در این زمینه:
مُهر و حکاکی در ایران، مُهرها
و نگین‌ها، مُهرهای سلطنتی،
دانشنامه مُهر و حکاکی در
ایران دعوت می‌کنم:

۱. متن مُهر بالایی

«الله محمد، محمد رسول الله ابوالقاسم خاتم النبیین و سید
المرسلین صلی الله علیه و آله و سلم»

۲. مُهر سمت راست

«الملك لله امیر المؤمنین و یعسوب المسلمین علی بنابی طالب
ولی الله صلوات الله و سلامه علیه»

۳. مُهر سمت چپ که به شکل خاصی شبیه به مهرهای چهارگوش کتیبه‌دار است:

«آمن المتوکلون، فاطمه الزهراء بنت رسول الله سیده نساء
العالمین صلوات الله علیها»

۴. «العزّة لله، ابومحمد الحسن بن علی بن ابی طالب المجتبی»

(این مُهر در سمت چپ مهر قبلی قرار دارد)

۵. «حسبی الله ابو عبدالله الحسین بن علی بن ابی طالب سیدالشهداء علیه الصلوة والسلام»

(این مُهر در قسمت پایین سمت راست قرار دارد)

۶. «العزّة لله، ابو جعفر محمد بن علی باقر علم الاولین و الآخرین علیه الصلوة والسلام»

(این مُهر در قسمت بالای سمت راست فرمان قرار دارد)

۷. «حسبی الله، ابوابراهیم موسی بن جعفر الکاظم علیه الصلوة والسلام»

(مُهر وسط سمت راست)

۸. «عضدی المسلمین ابو جعفر محمد بن علی التقی الجواد علیه الصلوة والسلام»

(مُهر پایین سمت راست)

۹. «یا حفظ العهود من المعبود؟، ابوالحسن علی بن محمد التقی علیه الصلوة والسلام»

(این مُهر در قسمت پایین سمت چپ قرار دارد)

۱۰. «یا شهید الله ابوالحسن محمد بن علی الزکی العسکری علیه الصلوة والسلام»

(این مُهر در قسمت میانی سمت چپ قرار دارد)

۱۱. «یا حجت الله خاصته ابوالقاسم محمد بن الحسن المهدی صاحب الزمان صلوات الله و سلامه علیه»

(این مُهر در قسمت پایین سمت چپ قرار دارد).

در
قران مجید
مترادف واژه مهر
یعنی ختم واژه مهر
خاتم مطوم و نختم (هر
کدام یک یار) به کار رفته
است: قل لربکم ان الله
الله سمعکم و ابصرکم
و ختم علی قلوبکم من
الله غیر الله (انعام: ۱۰۶)
یعنی بگو: ای ایا می دانید
که اگر الله گویش و
چشمان شمار بازستاند
و بر دل هایتان مهر بندد
چه خدایی جز الله آنها را
به شما باز می گرداند

سجع‌هایی به صورت بیت

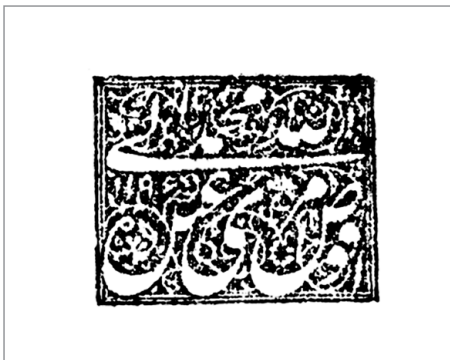
شفیع روز قیامت محمد است و علی
بر سینه محمد چون نقش بر حجر
کسی را که باشد محمد نصیر
احمد به شفاعت تو محتاج
محمد شد عزیز هر دو عالم
شکفته به نام محمد رحیم
محمد به فریاد اصغر رسد
مرا در سایه احمد برانگیز
محمد مظهر عون الهی
از شرف نام محمد علی
ذکری از نام محمد احمد
تاج سر انبیا محمد

نوشته بر در جنت به حکم لم یزلی
مهر شریف مهر تو یا سید البشر
سزد گر نهد بر ثریا سریر
ای صاحب تاج و تخت و معراج
سلیمان نبی گر داشت خاتم
گلی از گلستان باغ نعیم
چو روز قیامت بلرزد جسد
چو گردد آفتاب آخرت تیز
شد از فیض دعای صبحگاهی
گشته دلم در دو جهان منجلی
باشد از فضل خداوند احد
بر فرق فلک فکنده مسند

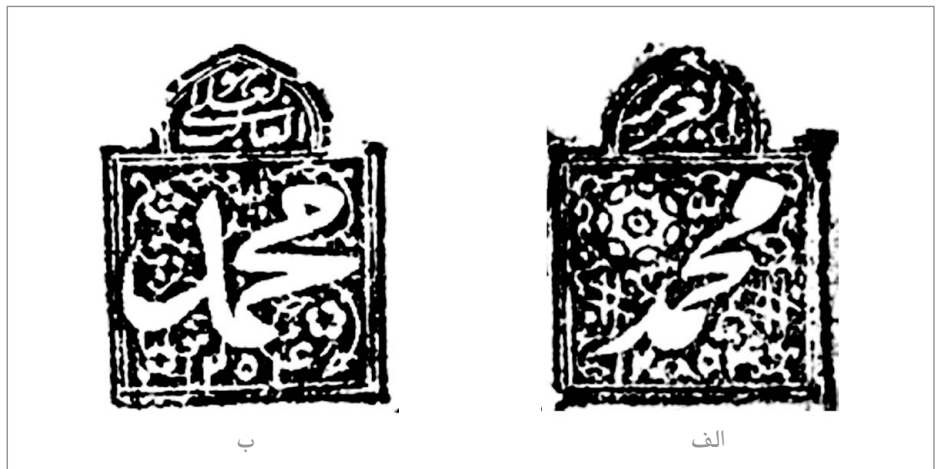
سجع‌هایی به صورت مصرع

شرف یافت نامم ز نام محمد، مه منفعل ز نور جمال محمد است، خاک پای فخر عالم مصطفی، گل بوستان محمد حسین، سر و سرور انبیا احمد است، دارد شرف از نام محمد مهدی، کنده به دل مهر محمدرضا، طیب درد دو عالم محمد است و علی، دارد امید شفاعت ز محمد عباس، تاج فرق پادشاهان احمد است، گل گلشن انبیا احمدست، گل یک ورق ز مصحف روی محمد است، بحمد الله که نامم مصطفی شد، خاک ره آل محمد زمان، ذکر محمد عمل صالح است، گل باغ محمد شهربانو، یا من اسمه احمد، یارب به محمد و علی بخش مرا، ز بعد محمد علی اکبر است، بود مروج دین محمدی جعفر، طیب درد دو عالم محمد^(ص) است و علی

نام مبارک پیامبر اعظم^(ص) بر روی مهرهای گوناگون

تصویر ۸: مهر و نقش
مُهر آقا محمدخان
قاجار: افوض امری الی
الله عبده محمد ۱۱۹۶
(موزه کاخ گلستان)

▲ تصویر ۹: مُهرها و نقش مهرهای متعلق به محمد شاه قاجار (مجموعه موزه کاخ گلستان)
الف: العزیز محمّد (به خط نستعلیق بر روی عقیق سرخ)
ب: هوالعلی الغالب محمّد (به خط نستعلیق و ثلث بر روی عقیق سرخ)

سجّ مُهر (متن موزون): طراز افسر شاهلی محمّد
تاریخ: ۱۲۴۰ ه.ق
اندازه: ۲/۲ × ۱/۶ سانتیمتر
وزن: ۶ گرم

▲ تصویر ۱۰. مُهر و نقش مُهر محمد شاه قاجار
از کد شماره: ۵۸۲۷ موزه کاخ گلستان
جنس نگین: عقیق سرخ، جنس پایه مُهر: نقره
شکل نگین: بیضی
نوع خط: نستعلیق

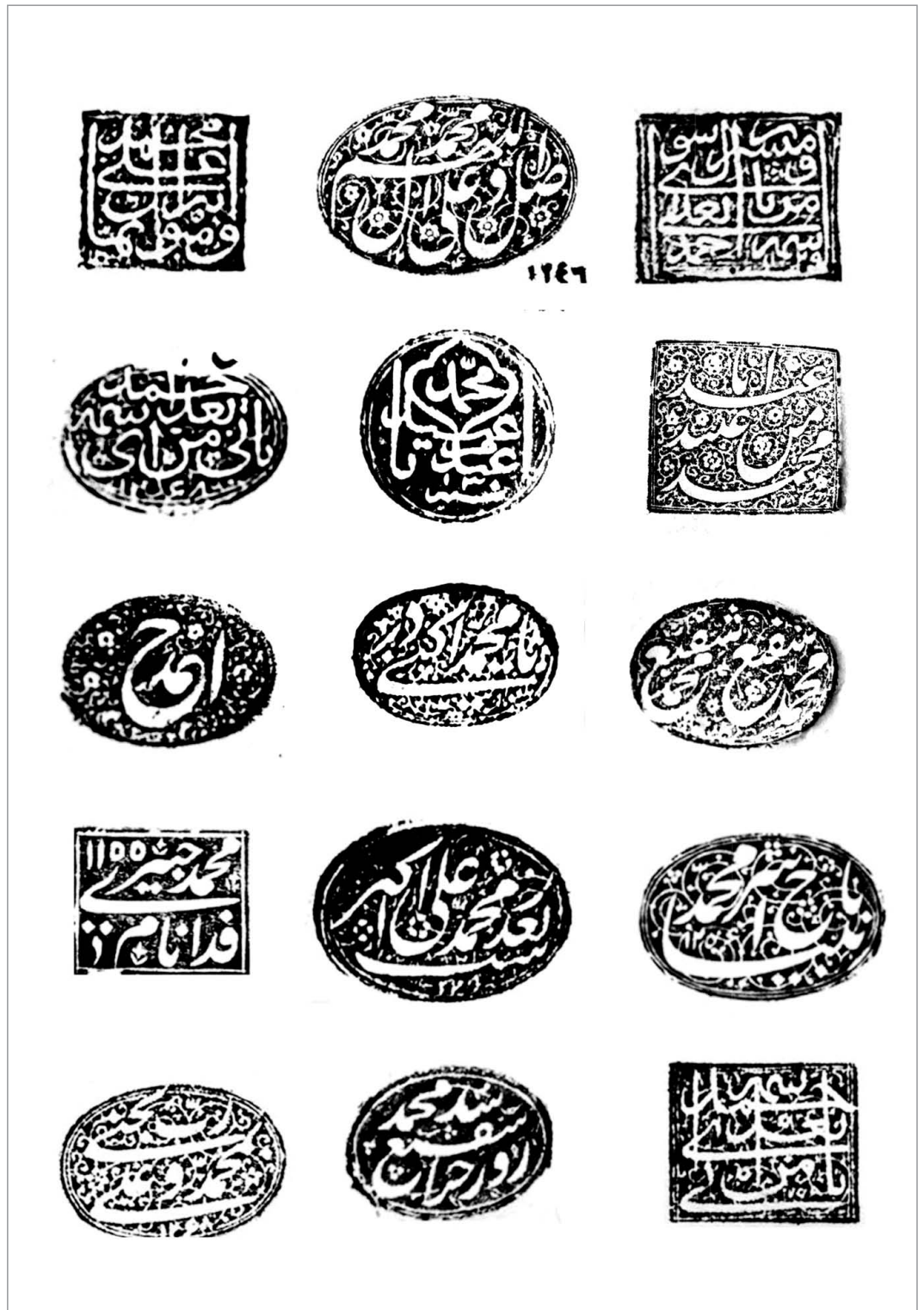

▲ تصویر ۱۱. مَهرهایی متعلق به میرزا محمدخان قاجار دولو با سجع: ان عبد من عبید محمد (موزه کاخ گلستان)

افوض امری الی الله عبده محمد

تصویر ۱۲: چند
نمونه از نقش
مُهرهایی که
با سجع‌های
گوناگون
نام مبارک
پیامبر اکرم (ص) بر
روی آنها حک
شده است

از راست به چپ و از بالا به پایین : ومبشر برسول یأتی من بعدی اسمہ احمد- اللہم صل علی محمد و آل محمد- آمنو
بما انزل علی محمد- یأتی من بعدی اسمہ احمد- انا عبد من عبید محمد- انا عبد من عبید محمد، سنه ۱۳- محمد
شفیع محمد شفیع- یا محمد ادر کنی- احمد- فدای نام محمد خیبری- تاج سر انبیا محمد- ز بعد محمد علی اکبر
است- رب نجنی بمحمد و علی- شد محمد شفیع روز جزا- یأتی من بعدی اسمہ احمد

▲ تصویر ۱۳: مُهر و نقش مُهر به خط نستعلیق (از مجموعه آقای احمدخانی):
برفرق فلک فکنده مسند تاج سر انبیا محمّد

تصویر ۱۴: نگین
عقیق حکاکی
شده به خط
ثلث: یا محمد
در میانه و آیت
الکرسی در
اطراف

▲ تصویر ۱۵: متن حکاکی شده بر روی این نگین به خط ثلث: یا محمد (به شیوه برجسته) و سوره توحید در میانه خط و آیت الکرسی در اطراف

نور جدید شماره اول، پاییز ۱۳۹۲

نامهای پنهان

مهر و نقش نام مبارک پیامبر (ص) در نقش مهر

تصویر ۱۶: نگین
عقیق حکاکی شده
به خط ثلث کویال
به شیوه برجسته:
یا محمد و سوره
توحید در میانه خط

کتابنامه

- ابن خلدون ، عبدالرحمن (۱۳۷۱)، *تاریخ ابن خلدون*. ترجمه: عبدالمحمد آیتی. ۶ ج. تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- ابن خلدون، عبدالرحمن (۱۳۶۲). مقدمه *ابن خلدون*. ترجمه: محمد پروین گنابادی. ۲ ج. تهران: انتشارات علمی فرهنگی.
- بلاذری، احمد بن یحیی بن جابر (۱۳۳۷). *فتوح البلدان*. تهران: نشر نقره.
- بلعمی، محمد بن جریر (۱۳۸۰). *تاریخنامه طبری*. گردانیده منسوب به تصحیح و تحشیه: محمد روشن. تهران: انتشارات سروش.
- جدی، محمدجواد (۱۳۸۷). *مهر و حکاکی در ایران*. فرهنگستان هنر، دانشگاه تبریز، پژوهشگاه هنر.
- (۱۳۸۸). *مهرها و نگین‌ها*. در مجموعه موزه آستانه حضرت معصومه (ع). قم: انتشارات زرین و سیمین.
- _____ (۱۳۹۰). *مهرهای سلطنتی در مجموعه موزه کاخ گلستان*. تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.
- _____ (۱۳۹۲). *دانشنامه مهر و حکاکی در ایران*. فرهنگستان هنر، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، مرکز دایرةالمعارف انسان شناسی.
- شیخ صدوق بی تا. *عیون الاخبار*. ج ۱، بی تا.
- طباطبایی، محمدحسین (۱۳۶۷). *تفسیر المیزان*. ترجمه: سید محمدباقر موسوی همدانی. تهران: چاپخانه دفتر انتشارات اسلامی.
- نفیسی، ابوتراب (۱۳۵۴). *تحقیق درباره ماهیت مهر نبوت*. تهران: نشریه دانشکده الهیات مشهد.

بیرة جدید شماره اول پاییز ۱۳۹۲

نهمین جشنواره

شهر و نقش نام مبارک پیامبر (ص) در نقش شهر